

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՇՎԵՔՆՆԻՉ ՊԱԼԱՏ

Ե Ջ Ր Ա Կ Ա Յ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ 2019 ԹՎԱԿԱՆԻ
ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

**Հայաստանի Հանրապետության 2019 թվականի պետական բյուջեի
կադարման վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության հաշվեքննիչ
պալատի եզրակացությունը ներկայացվում է՝ ի կատարումն ՀՀ
Սահմանադրության 111-րդ հոդվածի, «Հաշվեքննիչ պալատի մասին» ՀՀ
օրենքի 5-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 1-ին կետի բ) ենթակետի, 27-րդ հոդվածի 3-
րդ մասի, «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» ՀՀ Սահմանադրական օրենքի
116-րդ հոդվածի 2-րդ մասի պահանջների: Սույն եզրակացությունը կազմվել է
ՀՀ ֆինանսների նախարարությունում 2019 թվականի պետական բյուջեի
կադարման կազմակերպման գործընթացի հաշվեքննության ընթացիկ
եզրակացության հիման վրա:**

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԱՍ 1. ԱՆՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ, ԽԵՂԱԹՅՈՒՐՈՒՄՆԵՐԻ, ԻՆՉՊԵՍ ՆԱԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ.....	4
1. ՀՀ 2019 թվականի պետական բյուջեի կատարման մասին ՀՀ կառավարության հաշվետվության վերաբերյալ	4
1.1 2019 թվականի պետական բյուջեի եկամուտների վերաբերյալ.....	6
1.3. 2019 թվականի պետական բյուջեի դեֆիցիտի վերաբերյալ	12
1.4. 2019 թվականի ՀՀ պետական պարտքը	14
1.5. ՀՀ պետական պարտքի կառավարման համակարգում արձանագրված հիմնախնդիրները	16
2. ՀՀ 2019 թվականի պետական բյուջեի կատարմանն առնչվող օրենսդրության վերաբերյալ	22
3. ՀՀ 2019 թվականի պետական բյուջեի ելքային ծրագրերի և միջոցառումների գծով արդյունքային (ոչ ֆինանսական) ցուցանիշների կատարման վերաբերյալ	24
ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	31
ՄԱՍ 2. ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԿԱՐԾԻՔ	33

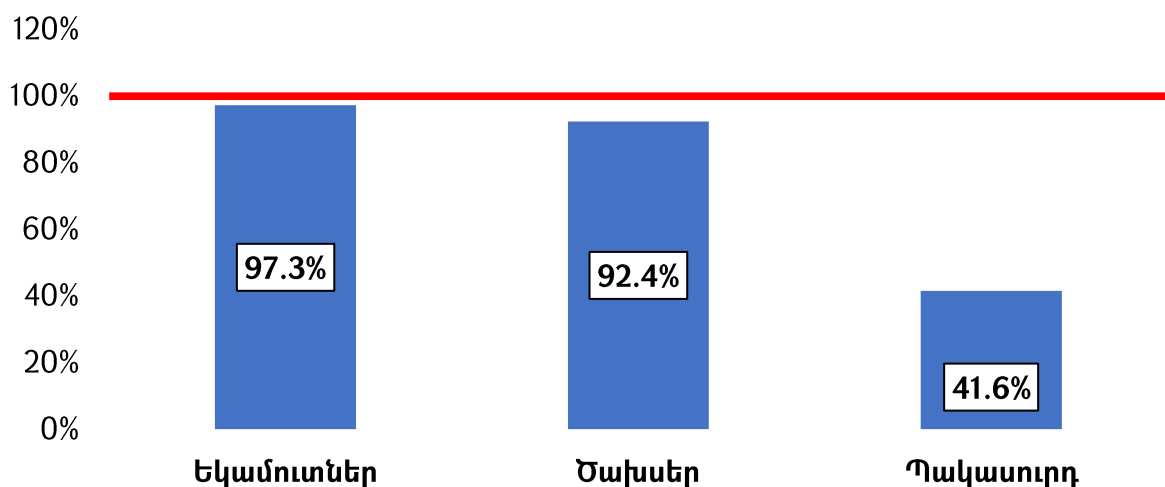
ՄԱՍ 1. ԱՆՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ,
ԽԵՂԱԹՅՈՒՐՈՒՄՆԵՐԻ, ԻՆՉՊԵՍ ՆԱԵՎ
ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

1. ՀՀ 2019 թվականի պետական բյուջեի կատարման մասին ՀՀ
կառավարության հաշվետվության վերաբերյալ

հազ. դրամ

Ծրագիր	Ճշտված ծրագիր	Փաստացի
Եկամուտներ 1,496,463,122.3	Եկամուտներ 1,609,097,675.4	Եկամուտներ 1,565,488,916.8
Ծախսեր 1,648,063,122.3	Ծախսեր 1,762,920,130.7	Ծախսեր 1,629,436,862.4
Դեֆիցիտ 151,600,000.0	Դեֆիցիտ 153,822,455.3	Դեֆիցիտ 63,947,945.6

Պետական բյուջեի կատարումը
(ճշտված ծրագրի համեմատ %-ով)

ՀՀ 2019 թվականի պետական բյուջեի կատարման վերաբերյալ ՀՀ կառավարության հաշվետվության համաձայն (այսուհետ՝ Հաշվետվություն), ՀՀ 2019 թվականի պետական բյուջեի եկամուտները «ՀՀ 2019 թվականի պետական բյուջեի մասին» ՀՀ օրենքով (այսուհետ՝ Օրենք) նախատեսվել են 1,496,463,122.3 հազ. դրամ: 2019 թվականի ընթացքում պետական բյուջեի եկամուտները ՀՀ կառավարության որոշումներով ավելացել են 112,634,553.1 հազ. դրամով, ինչի արդյունքում ՀՀ 2019 թվականի պետական բյուջեի եկամուտների ճշտված ծրագիրը կազմել է 1,609,097,675.4 հազ. դրամ: 2019 թվականին ՀՀ պետական բյուջե են մուտքագրվել 1,565,488,916.8 հազ. դրամ եկամուտներ՝ ապահովելով կառավարության կողմից ճշտված ծրագրի 97.3% կատարողական:

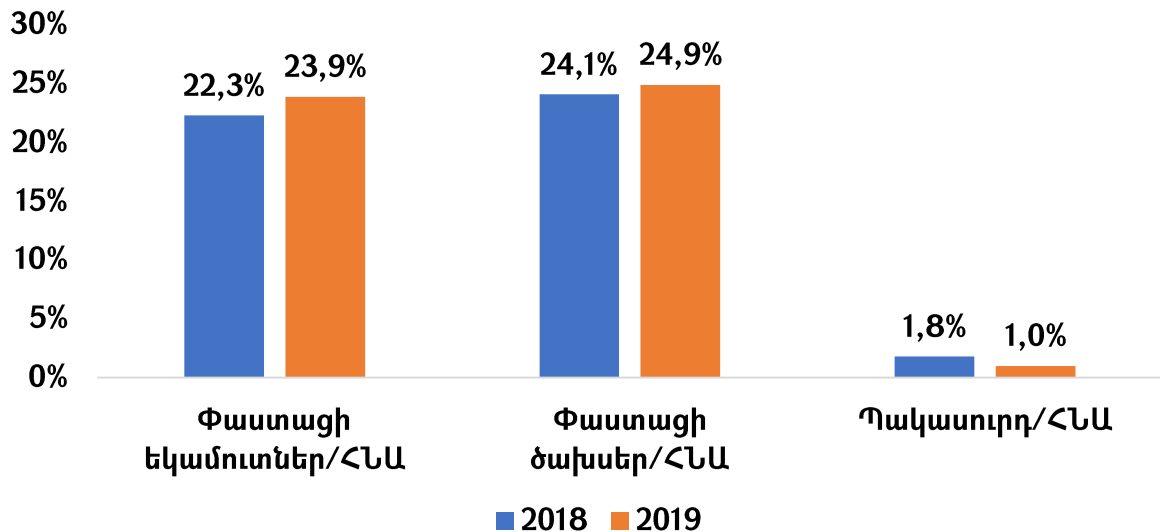
2019 թվականի պետական բյուջեի ընդհանուր եկամուտները ՀՆԱ-ի նկատմամբ կազմել են 23.9% (2018 թվականին՝ 22.3%):

Օրենքով ՀՀ 2019 թվականի պետական բյուջեի ընդամենը ծախսերը նախատեսվել են 1,648,063,122.3 հազ. դրամ, որոնք 2019 թվականի ընթացքում ՀՀ կառավարության որոշումներով ավելացել են 114,857,008.3 հազ. դրամով, արդյունքում ծախսերի ճշտված ծրագիրը կազմել է 1,762,920.130.7 հազ. դրամ: 2019 թվականի փաստացի ծախսերը կազմել են 1,629,436,862.4 հազ. դրամ կամ Օրենքով նախատեսված ցուցանիշի 98.9%-ը, իսկ ճշտված ծրագրի 92.4%-ը:

2019 թվականի պետական բյուջեի փաստացի ծախսեր/ՀՆԱ հարաբերակցությունը կազմել է 24.9%՝ 2018 թվականի 24.1%-ի համեմատ:

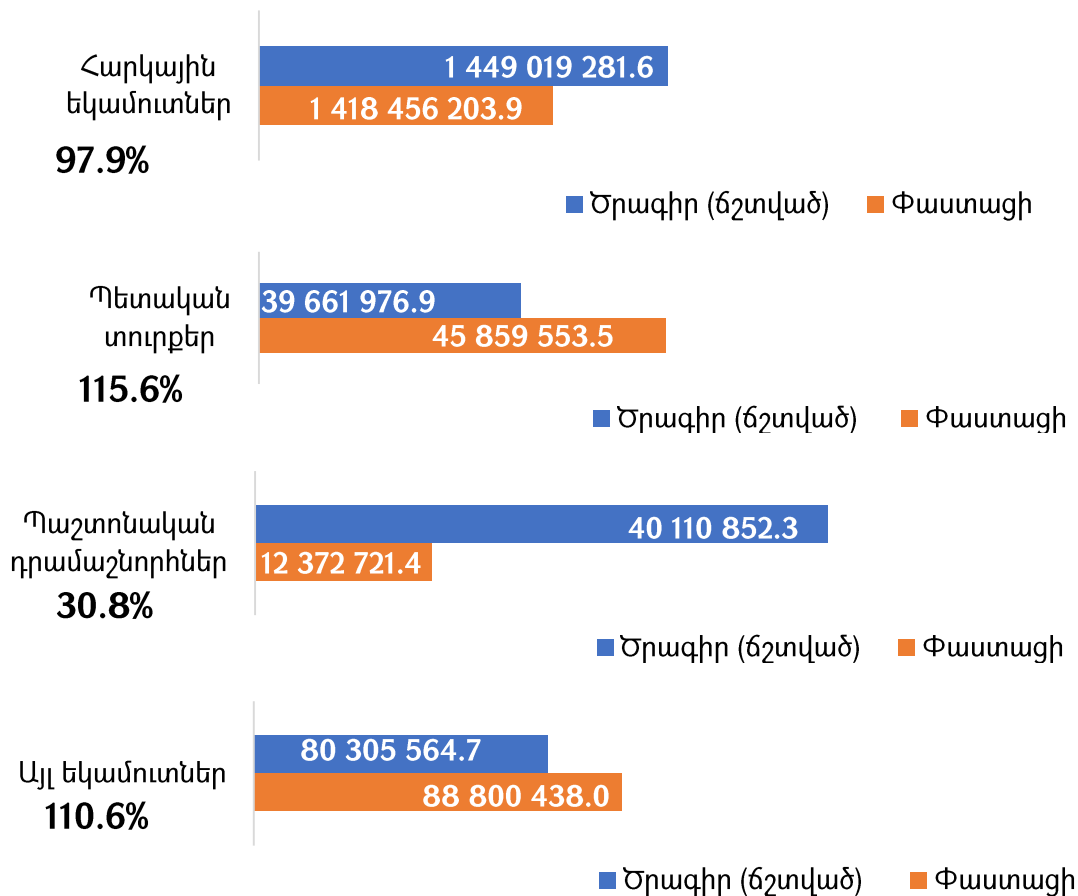
Օրենքով ՀՀ 2019 թվականի պետական բյուջեի դեֆիցիտը հաստատվել է 151,600,000.0 հազ. դրամ: ՀՀ 2019 թվականի պետական բյուջեի նախատեսված դեֆիցիտը տարվա ընթացքում ճշտված ծրագրով ավելացել է 2,222,455.3 հազ. դրամով՝ կազմելով 153,822,455.3 հազ. դրամ: ՀՀ 2019 թվականի պետական բյուջեի կատարման արդյունքում գրանցվել է 63,947,945.6 հազ. դրամի դեֆիցիտ, որն Օրենքով նախատեսվածի 42.2%-ն է, իսկ տարեկան ճշտված ծրագրով նախատեսվածի՝ 41.6%-ը:

2019 թվականին դեֆիցիտ/ՀՆԱ հարաբերակցությունը կազմել է 1.0%՝ 2018 թվականի 1.8%-ի համեմատ:

1.1 2019 թվականի պետական բյուջեի եկամուտների վերաբերյալ

2019թ. պետական բյուջեի եկամուտների կատարումը (հազ. դրամ)

2019 թվականի պետական բյուջեի մասին ՀՀ օրենքով նախատեսված եկամուտները կազմել են 1,496,463,122.3 հազ. դրամ, որն ավել է նախորդ տարվա նույն ցուցանիշից 188,178,254.6 հազ. դրամով, իսկ 2019 թվականի եկամուտների ճշտված ծրագրի ցուցանիշը՝ 1,609,097,675.4 հազ. դրամ, որն ավել է նախորդ տարվա նույն ցուցանիշից 243,765,329.7 հազ. դրամով:

2019 թվականի պետական բյուջեի փաստացի եկամուտները կազմել են 1,565,488,916.8 հազ. դրամ, որն ավել է 2018 թվականի փաստացի եկամուտներից 223,798,325.9 հազ. դրամով կամ 16.7%-ով:

2019 թվականի պետական բյուջեի փաստացի եկամուտների կառուցվածքում ՀՀ 2019 թվականի պետական բյուջեի փաստացի հարկային եկամուտները տարեկան ճշտված ծրագրով նախատեսված 1,449,019,281.6 հազ. դրամից պակաս է հավաքագրվել 30,563,077.7 հազ. դրամով, կամ 2.1%-ով, որի արդյունքում փաստացի հարկային եկամուտները կազմել են 1,418,456,203.9 հազ. դրամ՝ ապահովելով տարեկան ճշտված ծրագրի 97.9% կատարում: 2019 թվականի պետական բյուջեի փաստացի հարկային եկամուտները ՀՆԱ-ի նկատմամբ կազմել են 21.6%, 2018 թվականի՝ 20.3%-ի համեմատ:

ՀՀ 2019 թվականի պետական բյուջեի տարեկան ծրագրով պետական տուրքերը նախատեսվել են 39,392,890.3 հազ. դրամ, իսկ փաստացի պետական տուրքերից մուտքերը կազմել են 45,859,553.5 հազ. դրամ, ճշտված ծրագրի 39,661,976.9 հազ. դրամի դիմաց՝ ապահովելով տարեկան ճշտված ծրագրի 115.6% կատարում:

2019 թվականի պետական բյուջեի պաշտոնական դրամաշնորհները Օրենքով նախատեսվել են 39,464,914.4 հազ. դրամ, ճշտված ծրագրով՝ 40,110,852.3 հազ. դրամ, իսկ փաստացի ցուցանիշն իրականացվել է 12,372,721.4 հազ. դրամով, որը կազմել է ճշտված ծրագրի 30.8%-ը:

2019 թվականի պետական բյուջեի այլ եկամուտները Օրենքով նախատեսվել են 55,122,607.3 հազ. դրամ, ճշտված ծրագրով՝ 80,305,564.7 հազ. դրամ, իսկ փաստացի ցուցանիշը կազմել է 88,800,438.0 հազ. դրամ, որը կազմել է ճշտված ծրագրի 110.6%-ը:

2019 թվականին բանկերում և այլ ֆինանսավարկային հաստատություններում բյուջեի ժամանակավոր ազատ միջոցների տեղաբաշխումից և դեպոզիտներից ստացվել են շուրջ 12,708,350.5 հազ. դրամ տոկոսավճարներ (2018 թվականին՝ 7,645,056.5 հազ. դրամ): 2018 թվականի համեմատ նշված եկամուտներն աճել են 66.2%-ով կամ 5,063,294.0 հազ. դրամով:

1.2. 2019 թվականի պետական բյուջեի ծախսերի վերաբերյալ

Ըստ Հաշվետվության՝ ընդամենը փաստացի ծախսերը կազմել են 1,629,436,862.4 հազ. դրամ՝ ապահովելով ճշտված ծրագրի 92.4% կատարողական:

ՀՀ 2019 թվականի պետական բյուջեի ծրագրերի թվաքանակը 205-ն է, իսկ միջոցառումներինը՝ 1162-ը:

ՀՀ 2019 թվականի պետական բյուջեի ծրագրերի (**ծրագրային դասակարգմամբ**) կատարման ուսումնասիրությամբ պարզվել է՝

5 ԾՐԱԳՐԵՐ ԵՎ

79 ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ

Օրենքով նախատեսվել են, սակայն փաստացի չեն կատարվել, այսինքն՝ վճարումներ չեն իրականացվել

Ծրագրերի Օրենքով նախատեսված ընդհանուր գումարը՝ 9,517,649.7 հազ. դրամ, միջոցառումների Օրենքով նախատեսված ընդհանուր գումարը՝ 46,307,364.2 հազ. դրամ:

11 ԾՐԱԳՐԵՐ ԵՎ

306 ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ

Օրենքով չեն նախատեսվել, սակայն փաստացի կատարվել են

Ծրագրերի փաստացի ընդհանուր գումարը՝ 6,099,112.2 հազ. դրամ, միջոցառումների փաստացի ընդհանուր գումարը՝ 52,838,096.8 հազ. դրամ:

2 ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ

Գերակատարվել են

Միջոցառումներից մեկը «Ոչ ֆինանսական ակտիվների օտարումից մուտքեր»-ն է, որը ճշտված ծրագրից ավելի է կատարվել 698,641.7 հազ., դրամով կամ 54,752.5%-ով, իսկ մյուսը՝ «Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Սոցիալական ներդրումների և տեղական զարգացման դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակներում օժանդակության տրամադրում, միջհամայնքային ենթածրագրերի նախագծման, ընտրության և իրականացման աշխատանքներում»-ն է, որը ճշտված ծրագրից ավելի է կատարվել 22,471.7 հազ. դրամով կամ 255.2%-ով:

19 ԾՐԱԳՐԵՐ և 113 ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ

**Փաստացի կատարողականը ճշտված ծրագրի նկատմամբ փոքր է
50%-ից
(ներառված չեն չկատարված ծրագրերը)**

Ծրագրերի ընդամենը ճշտված ծրագրային ցուցանիշը կազմել է 54,499,456.6 հազ. դրամ, մինչդեռ, ընդամենը փաստացի կատարողականը՝ 19,274,494.4 հազ. դրամ կամ ճշտված ծրագրի 35.4%-ը:

Միջոցառումների ընդամենը ճշտված ծրագրային ցուցանիշը կազմել է 50,015,234.8 հազ. դրամ, մինչդեռ, ընդամենը փաստացի կատարողականը՝ 14,934,295.9 հազ. դրամ կամ ճշտված ծրագրի 29.9%-ը:

Միջոցառումներից ամենացածր կատարողականը ճշտված ծրագրի նկատմամբ արձանագրվել է ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարության կողմից իրականացվող «Գյուղատնտեսության ոլորտում ապահովագրական համակարգի ներդրման փորձնական ծրագրի իրականացման համար պետական աջակցություն» միջոցառման մասով՝ 0.1%:

27 ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ

**Օրենքով նախատեսված չեն եղել, ճշտված ծրագրով նախատեսվել են,
սակայն փաստացի չեն կատարվել, այսինքն՝ վճարումներ չեն
իրականացվել**

(Միջոցառումների ընդամենը ճշտված ծրագրի գումարը կազմել է 1,117,106.7 հազ. դրամ)

**2019թ. ՀՀ կառավարության
պահուստային ֆոնդից
փաստացի հատկացվել է 34
մլրդ դրամ**

2019 թվականին ՀՀ կառավարության պահուստային ֆոնդից Օրենքով նախատեսվել է հատկացնել 8,778,371.7 հազ. դրամ, փաստացի վերաբաշխվել է 34,752,079.4 հազ. դրամ: 2019 թվականին ՀՀ

կառավարության պահուստային ֆոնդի միջոցների 16.3%-ն ուղղվել է շենքերի և շինությունների շինարարությանը, 14.8%-ը՝ այլ կապիտալ դրամաշնորհներին:

ՀՀ 2019 թվականի պետական բյուջեի (տնտեսագիտական դասակարգմամբ) փաստացի ծախսերի կառուցվածքը հետևյալն է. 88.2%-ը ընթացիկ ծախսեր, իսկ 11.8%-ը՝ ոչ ֆինանսական ակտիվների հետ գործառնություններ: Ընդ որում, 2018 թվականին ընթացիկ և կապիտալ ծախսերի տեսակարար կշիռները ընդամենը ծախսերի մեջ կազմել են համապատասխանաբար 89.8% և 10.2%: 2018 թվականի համեմատ 2019

թվականին ընդամենը փաստացի ծախսերը աճել են 12.6%-ով կամ 182,353,851.0 հազ. դրամով:

**ՀՀ 2019 Թ. ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ (ԳԵՐԱՏԵՍՉԱԿԱՆ
ԴԱՍԱԿԱՐԳՄԱՄԲ) ԾԱԽՍԵՐԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆԻՑ ՊԱՐԶՎԵԼ Է, ՈՐ
ՈՐՊԵՍ ԿԱՏԱՐՈՂՆԵՐ, ԸՆԴԱՄԵՆԸ ՓԱՍՏԱՑԻ ԾԱԽՍԵՐԻՑ 66.1%-Ը ԲԱԺԻՆ
Է ԸՆԿՆՈՒՄ 5 ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ**

ՀՀ 2019 թվականին պետական բյուջեի փաստացի ընդամենը ծախսերի 21.6%-ը բաժին է ընկնում **ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության սոցիալական ապահովության ծառայությանը**: ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության սոցիալական ապահովության ծառայությանը նախատեսվել է հատկացնել 360,492,888.6 հազ. դրամ, ճշտված ծրագրով՝ 358,855,407.9 հազ. դրամ և փաստացի ծախսը կատարվել է 352,061,838.8 հազ. դրամի չափով կամ ճշտված ցուցանիշի շուրջ 98.1%-ով:

2019 թվականին **ՀՀ պաշտպանության նախարարության** ծախսը կազմել է պետական բյուջեի ամբողջ փաստացի ծախսերի 18.9%-ը, որը նախատեսվել է 307,983,997.2 հազ. դրամ, ճշտված ծրագրով՝ 325,761,277.0 հազ. դրամ: ՀՀ պաշտպանության նախարարության փաստացի ծախսերը կազմել են 308,401,557.1 հազ. դրամ կամ ճշտված ծրագրի 94.7%-ը:

2019 թվականին փաստացի ընդամենը ծախսերի մեջ երրորդ ամենամեծ տեսակարար կշիռը բաժին է ընկնում **ՀՀ ֆինանսների նախարարությանը**՝ 13.1% կամ 214,158,418.5 հազ. դրամ, որը նախատեսվել է 222,092,421.1 հազ. դրամ, իսկ ճշտված ծրագրի նկատմամբ կատարվել է 95.5%-ով:

2019 թվականին ՀՀ պետական բյուջեի փաստացի ծախսերի 6.5%-ը **ՀՀ պետական եկամուտների կոմիտեի** բաժինն է: Այդ գերատեսչությանը նախատեսվել է հատկացնել 78,797,403.1 հազ. դրամ, ճշտված ծրագրով՝ 106,821,528.7 հազ. դրամ, իսկ փաստացի ծախսերը կատարվել են 105,058,962.7 հազ. դրամի չափով, կամ ճշտված ցուցանիշի շուրջ 98.4%-ը:

2019 թվականին փաստացի ընդամենը ծախսերի 6.0%-ը կամ 97,542,584.0 հազ. դրամը բաժին է ընկել **ՀՀ առողջապահության նախարարությանը**, որի կատարողականը ճշտված ծրագրի նկատմամբ կազմել է 95.9%:

2019 թվականի բյուջետային տարում կնքված պայմանագրերով պետական կարիքների համար նախատեսվել է իրականացնել 502,180,229.7 հազ. դրամի **գնումներ**, առանց արտաքին վարկերի և դրամաշնորհների ծրագրերի, սակայն փաստացի վճարվել է 488,065,648.9 հազ. դրամ: Այս ցուցանիշում ներառված են նաև գնում չհանդիսացող պայմանագրերը:

Առանց գնում չհանդիսացող պայմանագրերի, պետական գնումների օրենսդրությամբ կնքվել է 12,016 հատ պայմանագիր ընդամենը 294,788,337.0 հազ. դրամ արժեքով, որոնց համար 2019 թվականին փաստացի վճարվել է 283,804,207.9 հազ. դրամ: **Պետական գնումների օրենսդրությամբ կնքված պայմանագրերի 66.4%-ը կնքվել են մեկ անձից գնման ձևով, որոնց համար փաստացի վճարվել է 189,763,988.6 հազ. դրամ:**

Հաշվեքննիչ պալատին ներկայացված ՀՀ 2019թ. պետական բյուջեի կադարման փաթեթում բացակայում է Օրենքի N 6 հավելվածի Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի (այսուհետ՝ ԿԲ) 2019 թվականի 7,229,456.2 հազ. դրամ վարչական ծախսերի կադարման մասին տեղեկատվությունը, ինչը Հաշվեքննիչ պալատին հնարավորություն չի տալիս գնահատելու հաշվետու բյուջետային տարվա պետական բյուջեի մասին Օրենքի 10-րդ հոդվածի պահանջների կատարումը:

1.3. 2019 թվականի պետական բյուջեի դեֆիցիտի վերաբերյալ

2019 թվականի պետական բյուջեի դեֆիցիտի փաստացի ֆինանսավորումը կազմել է 63,947,945.6 հազ. դրամ: 2018 թվականի համեմատ, 2019 թվականին դեֆիցիտի մեծությունը նվազել է 39.3 տոկոսով: Մասնավորապես ներքին աղբյուրները 2018 թվականի 69,363,991.5 հազ. դրամի դիմաց կազմել են (13,317,215.3) հազ. դրամ, իսկ արտաքին աղբյուրները 2018 թվականի 36,028,429.1 հազ. դրամի դիմաց կազմել են 77,265,160.9 հազ. դրամ:

2019 թվականին պետական բյուջեի դեֆիցիտը Օրենքով նախատեսվել է ֆինանսավորել 151,600,000.0 հազ. դրամով: Տարվա ընթացքում դեֆիցիտի ֆինանսավորման մեծությունն աճել է և ճշտված ծրագիրը կազմել է 153,822,455.3 հազ. դրամ: Կատարողականը Օրենքով հաստատված ցուցանիշի նկատմամբ կազմել է 42.2%, իսկ ճշտված ծրագրի նկատմամբ՝ 41.6%:

հազ. դրամ

	Պլան	Ճշտված պլան	Փաստացի	Կատարման %-ը պլանի նկատմամբ	Կատարման %-ը ճշտված պլանի նկատմամբ
ԸՆԴԱՄԵՆԸ ԴԵՖԻՑԻՏ	151,600,000.0	153,822,455.3	63,947,945.6	42.2%	41.6%
այդ թվում՝					
Ներքին աղբյուրներ	54,077,862.9	14,634,618.9	-13,317,215.3	-24.6%	-91.0%
Արտաքին աղբյուրներ	97,522,137.1	139,187,836.4	77,265,160.9	79.2%	55.5%

ԳԱՆՁԱՊԵՏԱԿԱՆ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՀԱՇՎԻ ՄՆԱՑՈՐԴԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

2019 թվականի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ՝ գանձապետական միասնական հաշվի մնացորդը ներառյալ 284,000.0 մլն դրամ ժամկետային ավանդները կենտրոնական բանկում, կազմել են 319,141.0 մլն դրամ:

Դեպոզիտային հաշիվների մնացորդը կազմել է 145,404.3 մլն դրամ,

Համայնքների բյուջեների հաշիվների մնացորդը կազմել է 28,943.2 մլն դրամ,

Արտաբյուջեային հաշիվների մնացորդը 13,729.1 մլն դրամ,

ՊՈԱԿ-ների հաշիվների մնացորդը 18,091.6 մլն դրամ,

ԾԻԳ-երի հաշիվների մնացորդը 28,168.9 մլն դրամ,
 Մոնետրիզացման հաշիվների մնացորդը -2,676.6 մլն դրամ,
 2019 թվականի տարեվերջին պետական ընդհանուր ռեսուրսները կազմել են 87,480.5 մլն դրամ, որից 15,608.3 մլն դրամը գտնվում է միջանկյալ հաշիվներին:

2019 թվականի տարեվերջի պետական ընդհանուր ռեսուրսները, ներառյալ ժամկետային ավանդները, ԿԲ-ում կազմել են 87,480.5 մլն դրամ, իսկ 2018 թվականին դրանք 20,838.9 մլն դրամ էին:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՎԱՐԿԵՐ

2019 թվականին Օրենքով նախատեսվել է միջազգային կազմակերպությունների, օտարերկրյա պետությունների և առևտրային բանկերի կողմից ստանալ 240,553,039.9 հազ. դրամ արտաքին վարկ, որը տարվա ընթացքում չի փոփոխվել: 2019 թվականին արտաքին վարկերի և փոխատվությունների ստացումը փաստացի կազմել է 173,102,250.9 հազ. դրամ կամ նախատեսված ցուցանիշի 72.0%-ը:

2019 թվականին արտաքին վարկերի մասով նախատեսվել է մարել 85,165,712.0 հազ. դրամ, փաստացի մարվել է՝ 81,636,458.8 հազ. դրամ: Կատարողականը ճշտված ծրագրի նկատմամբ կազմել է 95.9%:

Նախկինում ՀՀ վերահսկիչ պալատի կողմից բազմիցս արձանագրվել էր, որ միջազգային համաձայնագրերի շրջանակներում Հայաստանի Հանրապետությանը տրամադրված բոլոր բյուջետային միջոցների շրջանառումը գանձապետական միասնական հաշվով չէր կատարվում: 2015 թվականին արդեն բոլոր ԾԻԳ-երի հաշիվները գտնվել են գանձապետական միասնական հաշվում: 2019 թվականի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ ԾԻԳ-երի հաշիվների մնացորդը կազմել է 28,168.9 մլն դրամ:

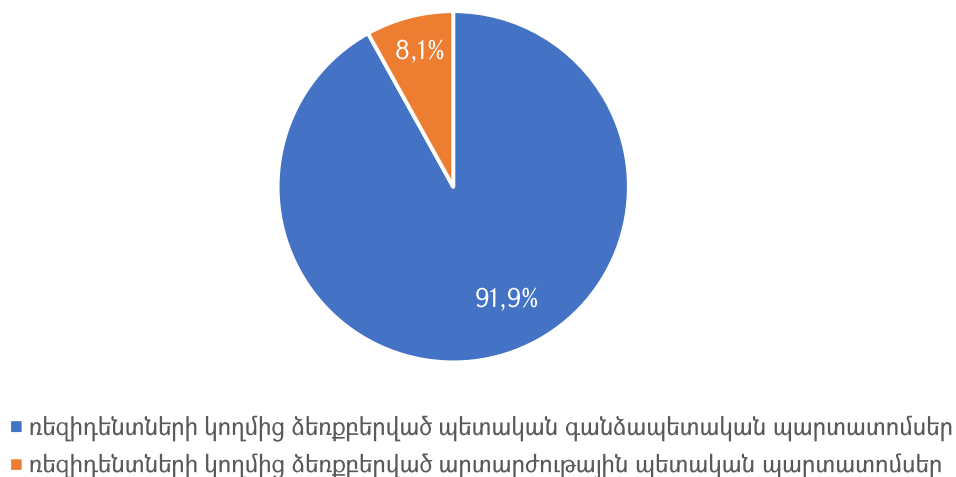
1.4. 2019 թվականի ՀՀ պետական պարտքը

2019 թվականի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ ՀՀ պետական պարտքը կազմել է 3,513.4 մլրդ դրամ (7,324.2 մլն ԱՄՆ դոլար), որից՝ ՀՀ արտաքին պետական պարտքը կազմել է 2,776.2 մլրդ դրամ (5,787.4 մլն ԱՄՆ դոլար), իսկ ՀՀ ներքին պետական պարտքը կազմել է 737.2 մլրդ դրամ (1,536.7 մլն ԱՄՆ դոլար):

2018 թվականի համեմատ, 2019 թվականին ՀՀ պետական պարտքը աճել է 5.8%-ով, մասնավորապես՝ ՀՀ արտաքին պետական պարտքը՝ 4.5%-ով, ՀՀ ներքին պետական պարտքը՝ 10.9%-ով (դոլարային արտահայտությամբ): 2019 թվականին ՀՀ պետական պարտքը կազմել է ՀՆԱ-ի 53.6%-ը: ՀՀ արտաքին պետական պարտքը ՀՆԱ-ի 42.4%-ն է, իսկ ՀՀ ներքին պետական պարտքը՝ 11.3%-ը:

1.4.1 2019 թվականի ՀՀ ներքին պետական պարտքը

31.12.2019թ. դրությամբ ներքին պետական պարտքի կառուցվածքը հետևյալն է՝

2019 թվականին ՀՀ կառավարության ներքին պարտքի սպասարկմանը տրամադրվել է 69.8 մլրդ դրամ, որը 2018 թվականի համեմատությամբ աճել է 9%-ով կամ 5.8 մլրդ դրամով:

1.4.2 2019 թվականի ՀՀ արտաքին պետական պարտքը

**2019թ. ՀՀ արտաքին
պետական պարտքը 2018թ.
համեմատ աճել է 251.1 մլն
ԱՄՆ դոլարով կամ 4.5%-ով**

2019 թվականի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ ՀՀ արտաքին պետական պարտքը կազմել է 5,787.4 մլն ԱՄՆ դոլար, որից՝ 5,298.1 մլն ԱՄՆ դոլարը ՀՀ կառավարության արտաքին պարտավորությունն է, իսկ 489.3 մլն ԱՄՆ դոլարը ՀՀ կենտրոնական բանկի (այսուհետ՝ ԿԲ) պարտավորությունը:

Արտաքին պարտքի կառուցվածքը հետևյալն է՝

1. Կառավարության արտաքին վարկեր և փոխառություններ՝ 4,309.6 մլն ԱՄՆ դոլար,
2. Կառավարության կողմից տեղաբաշխված՝ արտարժույթով պետական պարտատոմսեր (ոչ ռեզիդենտների կողմից ձեռքբերված)՝ 973.7 մլն ԱՄՆ դոլար,
3. Կառավարության կողմից տեղաբաշխված պետական գանձապետական պարտատոմսեր (ոչ ռեզիդենտների կողմից ձեռքբերված)՝ 7.0 մլն ԱՄՆ դոլար,
4. Կառավարության կողմից տրամադրված արտաքին երաշխիքներ՝ 7.8 մլն ԱՄՆ դոլար,
5. Կենտրոնական բանկի արտաքին պարտք՝ 489.3 մլն ԱՄՆ դոլար:

2019 թվականի ընթացքում ՀՀ կառավարության արտաքին վարկերի գծով կատարված **մասհանումներից**.

- 52.9%-ը կամ 190.0 մլն ԱՄՆ դոլարը միջազգային կազմակերպությունների գծով մասհանումներն են, որոնցում գերակշռում են երկու կազմակերպությունների՝ Վերակառուցման և զարգացման միջազգային բանկի՝ 89.9 մլն ԱՄՆ դոլար (190.0 մլն ԱՄՆ դոլարի 47.3%) և Ասիական զարգացման բանկի՝ 85.6 մլն ԱՄՆ դոլար (190.0 մլն ԱՄՆ դոլարի 45.1%-ը) կողմից տրամադրված վարկերի գծով ստացումները:

- 47.1%-ը կամ 169.3 մլն ԱՄՆ դոլարը օտարերկրյա պետությունների կողմից տրամադրված վարկերի գծով կատարված մասհանումներն են, որոնցից 105.8 մլն ԱՄՆ դոլարը կամ 169.3 մլն ԱՄՆ դոլարի 62.5%-ը Ռուսաստանի Դաշնության կողմից տրամադրված վարկերի գծով մասհանումներն են:

ՀՀ կառավարության արտաքին պարտքի սպասարկումը 455.2 մլն ԱՄՆ դոլարով կամ 153.5%-ով ավելացել է 2018թ. համեմատությամբ

2019 թվականին ՀՀ կառավարության արտաքին պարտքի սպասարկման ծախսը կազմել է 751.8 մլն ԱՄՆ դոլար (181.2 մլն ԱՄՆ դոլարը՝ տոկոսավճարներ, 168.2 մլն ԱՄՆ դոլարը՝ մարում, 402.4 մլն դոլարը՝ արտարժույթային պետական պարտատոմսերի հետգնում):

2019 թվականին ՀՀ կառավարության արտաքին պարտքի գծով փաստացի վճարված 181.2 մլն ԱՄՆ դոլար տոկոսավճարներում 79.1 մլն ԱՄՆ դոլարը կամ 43.7%-ը արտարժույթային պետական պարտատոմսերի գծով տոկոսավճարներն են, իսկ 102.1 մլն ԱՄՆ դոլարը կամ 56.3%-ը միջազգային կազմակերպություններից, օտարերկրյա պետություններից և առևտրային բանկերից ՀՀ կառավարության ներգրաված արտաքին վարկերի գծով տոկոսավճարները:

2019 թվականին ՀՀ կառավարության ներգրաված արտաքին վարկերի մարմանն ուղղվել է 168.2 մլն ԱՄՆ դոլարը, որի 73.4%-ը կամ 123.5 մլն ԱՄՆ դոլարը միջազգային կազմակերպությունների գծով մարումների բաժինն է, որից 58.7 մլն ԱՄՆ դոլարը կամ 47.5%-ը միայն Զարգացման միջազգային ընկերակցության (IDA) վարկերի մարմանն ուղղված գումարներն են:

1.5. ՀՀ պետական պարտքի կառավարման համակարգում արձանագրված հիմնախնդիրները¹

- 1. ՀՀ պետական պարտքի սահմանման և դրա կառավարման շրջանակի մասով** – (ա) ՀՀ պետական պարտքի դե յուրե, ինչպես նաև պետական պարտքի կառավարման ընթացքում կիրառված դե ֆակտո սահմանումը բավարար համապարփակ չէ, այն չի ներառել ոչ բացահայտ պայմանական պարտավորությունները (մասնավորապես՝ պետական կամ գերազանցապես պետական սեփականությամբ ձեռնարկությունների, ինչպես նաև այն ոչ պետական կամ գերազանցապես ոչ պետական ձեռնարկությունների չերաշխավորված պարտքը, որոնց ռազմավարական կարևորությամբ և բնականոն գործունեության շարունակման հանրային շահով պայմանավորված մեծ է նշված կազմակերպությունների կողմից իրենց պարտավորությունները չկատարելու դեպքում պետության ֆինանսական միջամտության հավանականությունը), որի արդյունքում հաշվեքննության

¹. Սույն բաժնում ներկայացված հիմնախնդիրները վեր են հանվել ՀՀ հաշվեքննիչ պալատի 2019 թվականի դեկտեմբերի 24-ի թիվ 28/2 որոշմամբ հաստատված «ՀՀ պետական պարտքի կառավարման կատարողականի հաշվեքննության վերաբերյալ» ՀՀ հաշվեքննիչ պալատի ընթացիկ եզրակացությամբ:

չափանիշների տեսանկյունից պետական պարտքի մաս համարվող նշված բաղադրիչը փաստացի մնացել է պետության կողմից անկառավարելի: Նշված բաղադրիչի անտեսումը հանգեցնում է նաև ՀՀ պետական պարտքի վերաբերյալ հանրության և այլ շահառուների թերագնահատված պատկերացումների: (բ) Քանի որ հաշվեքննության առարկան ՀՀ պետական պարտքի կառավարումն է, ուստի համայնքների պարտքը և համայնքային սեփականության ձեռնարկությունների պարտքը չի դիտարկվել հաշվեքննության ընթացքում, որպես համապարփակ սահմանման մաս, չնայած հաշվեքննության չափանիշների տեսանկյունից, այն պետք է կազմի հանրային հատվածի պարտքի սահմանման մաս: (գ) Պարտքի կայունության վերլուծություններում դիտարկվել են միայն ԱՄՀ պարտքի կայունության վերլուծություններում կիրառվող ստանդարտ շուկերը և ՀՀ-ի համար հարմարեցված շուկեր, այդ թվում՝ ոչ ֆինանսական հատվածի պայմանական պարտավորությունների գծով, չեն դիտարկվել:

2. **ՀՀ պետական պարտքի կառավարման կազմակերպչական կառուցվածքի մասով** – (ա) ՀՀ պետական պարտքի կառավարման կազմակերպչական կառուցվածք եղել է ֆրագմենտավորված: Մասնավորապես, պետական պարտքի կառավարման համար պատասխանատու հիմնական ստորաբաժանումից՝ ՊՊԿՎ-ից զատ, ՖՆ-ում պետական պարտքի կառավարմանն առնչվող գործառույթներ են իրականացրել ևս երկու ստորաբաժանումներ (ՄՀՎ և ՊԲՆՊԿՎ): (բ) ՀՀ պետական երաշխիքների կառավարման կազմակերպչական կառուցվածքը ևս եղել է ֆրագմենտավորված: Չնայած ՊԲՆՊԿՎ-ին են վերապահված եղել երաշխիքների տրամադրման ու կառավարման կանոնադրական գործառույթները, փաստացի ՊԲՆՊԿՎ-ն չի իրականացրել իրեն վերապահված գործառույթները արտաքին երաշխիքների մասով, իսկ մյուս կողմից այդ գործառույթների իրականացմանը մասնակցել է ՊՊԿՎ-ն՝ չունենալով դրա իրականացման կանոնադրական որևէ գործառույթ: (գ) ՊՊԿՎ-ին է վերապահված միջազգային ֆինանսական կազմակերպություններին անդամակցության գծով վճարումների կանխատեսման, իրականացման և հաշվառման գործառույթը, որը որևէ կապ չունի պետական պարտքի կառավարման հետ: (դ) Չնայած ԿԲ-ի և ՖՆ-ի միջև կնքված գործակալական պայմանագրի առկայությանը, այն չի հրապարակվել: (ե) ՖՆ-ում պետական պարտքի կառավարման ոլորտում ներքին աուդիտներ չեն իրականացվել: (զ) Չի ապահովվել լիազորությունների պատշաճ տարանջատում, հակակշռում և զսպում պետական պարտքի գծով վճարումների նախաձեռնման, պարտքի կառավարման համակարգ

պայմանագրերի տվյալների նախնական մուտքագրման, պայմանագրային տեղեկատվության հաստատման և համակարգում գրանցումների վերջնականացման գործառույթների գծով: Միևնույն պաշտոնատար անձը ներգրավված է եղել նշված բոլոր գործառույթների կատարման գործում:

3. **Պարտքի կառավարման ռազմավարության մասով** – (ա) Չի կատարվել ՀՀ կառավարության պարտքի կառավարման հիմնական նպատակը. երկարաժամկետ հատվածում պարտքի սպասարկման մեծությունը դրսևորել է աճի միտում (2012-2018թթ. աճել է 342%-ով): (բ) Չնայած փոխարժեքի ռիսկը հանդիսացել է ՀՀ պետական պարտքի պորտֆելի ամենամեծ ռիսկը, դրա գծով սահմանված ուղենշային ցուցանիշը՝ ներքին պարտքի կշիռն ընդամենը պարտքի մեջ մնացել է անփոփոխ՝ 20% մակարդակում: Չեն կիրառվել արտարժույթային ռիսկի զսպման նպատակով հեջավորման գործիքներ: Ածանցյալ գործիքների կիրառության ընթացակարգեր սահմանված չեն եղել: 31.12.2018թ.-ի դրությամբ ոչ ռեզիդենտների ձեռք բերած ՀՀ պետական պարտատոմսերի տեսակարար կշիռը ընդհանուրում կազմել է 0.6%: (գ) Ցածր է եղել ՀՀ կառավարության պարտքի և տոկոսավճարների միջնաժամկետ կանխատեսումների որակը (օրինակ՝ 2018 թվականին ՀՀ կառավարության պարտքի փաստացի մեծությունը գերազանցել է 2016-2018թթ. ռազմավարությամբ կանխատեսված մակարդակը 28.5%-ով): (դ) Բացակայել է Ռազմավարության նախագիծը ԿԲ-ին կարծիքի ներկայացնելու իմպերատիվ պահանջ և 2018 թվականին այն կարծիքի չի ներկայացվել: (ե) Ներդրված չի եղել ռազմավարության կատարողականի վերաբերյալ կառավարչական ներքին հաշվետվողականության արդյունավետ համակարգ:
4. **Պեդական երաշխիքների կառավարման մասով** - (ա) Պետության երաշխիքային քաղաքականության վերաբերյալ տեղեկատվություն չի հրապարակվել (ըստ այդմ՝ չի կատարվել ՊՊՄՕ 23-րդ հոդվածի 7-րդ մասի պահանջը), սակայն առանձին տնտեսվարողների տրամադրվել են պետական ներքին և արտաքին երաշխիքներ՝ այդպիսով տվյալ տնտեսվարողների համար ստեղծելով անհավասար պայմաններ նույն ոլորտում գործող և համանման ֆինանսատնտեսական վիճակում գտնվող այլ կազմակերպությունների համեմատ: (բ) Պետական երաշխիքների տրամադրումը կրել է իրավիճակային բնույթ, սահմանված ունիվերսալ ընթացակարգերը չեն պահպանվել: Ավանդների հատուցումը երաշխավորող հիմնադրամին բյուջետային երաշխիք տրամադրելու ընթացակարգեր սահմանված չեն: (գ) Բացակայել է վարկային ռիսկի գնահատման մեթոդաբանություն և դրա հիման վրա նախքան երաշխիքի տրամադրումը և տրամադրումից հետո իրականացված գնահատումներ: Ըստ այդմ, պետական

երաշխիքների տրամադրման և կառավարման համակարգը անարդյունավետ է, քանի որ չի պարունակում դրանց նյութականացման հավանականության զսպման արդյունավետ ինստիտուցիոնալ մեխանիզմներ: (դ) Երաշխիքային վճարների գանձման ներկայիս համակարգը կապակցված չէ վարկային ռիսկի հետ: (ե) Պետական երաշխիքների տվյալների բազան ամբողջական չէ, երաշխիքները DMFAS 6 համակարգում հաշվառված չեն եղել, տվյալների գրանցման ընթացակարգերը բացակայել են:

5. Ենթավարկերի և բյուջետային վարկերի կառավարման մասով - (ա) Բյուջետային վարկավորման գործընթացը կրել է իրավիճակային բնույթ՝ շրջանցելով սահմանված ունիվերսալ ընթացակարգային կարգավորումները, իսկ ենթավարկերի տրամադրման ընթացակարգային կարգավորումներ սահմանված չեն եղել: (բ) Ենթավարկերի և բյուջետային վարկերի տրամադրման քաղաքականություն չի հրապարակվել՝ չնայած այդպիսիք տրամադրվել են: (գ) Բացակայել է վարկային ռիսկի գնահատման մեթոդաբանություն և դրա հիման վրա նախքան բյուջետային վարկի և ենթավարկի տրամադրումը և տրամադրումից հետո իրականացված գնահատումներ: Չի կիրառվել վարկային ռիսկի հետ կապակցված վերադիր տոկոսադրույք: 43% դեպքերում վարկավորումն իրականացվել է առանց ապահովման միջոցների կիրառության: (դ) Ենթավարկերը և բյուջետային վարկերը DMFAS 6 համակարգում հաշվառված չեն եղել, տվյալների գրանցման ընթացակարգերը բացակայել են:

6. Արտաքին փոխառությունների մասով - Վարկային համաձայնագրերը վավերացնելու մասին ՀՀ օրենքի նախագծի մասին ՀՀ կառավարության որոշումների նախագծերին կցվող Վարկային համաձայնագիրը վավերացնելու նպատակահարմարության տեղեկանք-հիմնավորումներում չի ներկայացվում համեմատական վերլուծություն ֆինանսավորման այլ աղբյուրների համեմատ և ընտրված աղբյուրից վարկի ներգրավման պայմանների (ֆինանսական) շահեկանության հիմնավորումը, ինչը չի նպաստում փոխառության գործընթացի թափանցիկությանը և չի ստեղծում տեղեկացված որոշումների կայացման միջավայր:

7. Կանխիկի հոսքերի կառավարման մասով - (ա) Չեն իրականացվել կանխիկի հոսքերի կանխատեսումներ օրական կտրվածքով: Իրականացվել են շաբաթական կանխատեսումներ՝ առաջիկա մեկ ամսվա համար: Կանխատեսումների որակը բավական ցածր է եղել, մասնավորապես՝ 2018 թվականին ԳՄՀ մուտքերի շաբաթական 48 կանխատեսումներից 43-ի դեպքում և ԳՄՀ ելքերի շաբաթական 48 կանխատեսումներից 36-ի դեպքում:

կանխատեսված ցուցանիշները շեղվել են փաստացի ցուցանիշներից առնվազն 15%-ով: (բ) Կանխատեսումների ցածր որակը պայմանավորված է եղել նաև այն հանգամանքով, որ ՀՀ ՊԵԿ-ը չի կատարել ՖՆ-ին պետական բյուջեի եկամուտների կանխատեսումների մասին տեղեկությունների տրամադրման՝ ՀՀ կառավարության 19.08.04թ.-ի թիվ 1354-Ն որոշման պահանջները: (գ) Չի իրականացվել կանխիկի հոսքերի ակտիվ կառավարում: Կիրառվող միակ գործիքը եղել է ԿԲ-ում ավանդադրման գործիքը, իսկ ավանդադրման նվազագույն ժամկետը կազմել է 7 օր, ըստ այդմ՝ չի իրականացվել կանխիկի հոսքերի ամենօրյա կառավարում՝ մեկօրյա գործարքների միջոցով, որի արդյունքում կարող էին նվազել կանխիկի մնացորդները (2018 թվականին ԳՄՀ միջին մնացորդը կազմել է 14.5 մլրդ դրամ) և ապահովել հավելյալ տոկոսային եկամուտներ (մինչև 812 մլն դրամի չափով): (դ) Առկա չի եղել կանխիկի հոսքերի կառավարման ֆորմալ մեթոդաբանություն, այդ թվում՝ կանխիկի մնացորդի շեմեր (հատակ և առաստաղ):

- 8. ՀՀ պետական պարտքի կառավարման ՏՏ ենթակառուցվածքի մասով** - (ա) ՀՀ ՖՆ-ում պետական պարտքի կառավարման տեղեկատվական համակարգի շրջանակներում տվյալների միասնական բազա առկա չէ: 2011 թվականից ի վեր ՖՆ-ում տեղադրված է DMFAS 6 տեղեկատվական համակարգը, սակայն համակարգում գրանցված չեն ենթավարկերը, ներքին և արտաքին երաշխիքները, ինչպես նաև արտաքին 189 վարկերից 21-ը: Պետական պարտքի գծով տվյալների բազաները հիմնականում պահվում են Excel ֆայլերով: (բ) Վերջին 4 տարիների ընթացքում պետական պարտքի կառավարման DMFAS համակարգը զուրկ է եղել տեխնիկական սպասարկումից՝ պայմանավորված տեխնիկական ադմինիստրատորի բացակայությամբ: (գ) DMFAS տեղեկատվական համակարգին հասանելիություն ունեցող ՖՆ 15 աշխատակիցներից 6-ը չեն անցել վերապատրաստում, իսկ վերապատրաստում անցածներից 7-ը, այդ թվում՝ տեխնիկական ադմինիստրատորի վերապատրաստում անցած անձինք այլևս չեն աշխատում համակարգի հետ, չի ապահովվել ինստիտուցիոնալ հիշողության փոխանցում:
- 9. ՀՀ պետական պարտքի կառավարման ոլորտը կանոնակարգող իրավական դաշտի մասով** - (ա) ՀՀ կառավարության պարտքի կառավարման հիմնական նպատակը չի ներառել փոխառության ծախսերի նվազեցումը պարտքային պորտֆելի ռիսկերի ընդունելի մակարդակով հաշվեկշռելու պահանջ, այլ բավարարվել է միայն պարտքի սպասարկման մեծության նվազեցման նպատակադրմամբ (ընդ որում, նպատակադրվել է

սուկ նվազեցնելը և ոչ՝ նվազագույնին հասցնելը, նախատեսվել է վերջինս իրականացնել միայն երկարաժամկետ հատվածի համար և ոչ՝ նաև միջնաժամկետի՝ մինչդեռ պարտքի ռազմավարական կառավարման հորիզոնը միջնաժամկետ հորիզոնն է): (բ) ՀՀ առաջնային օրենսդրությունը չի նախատեսել արտարժութային պետական պարտատոմսերի թողարկմամբ պետական պարտքի ներգրավման լիազորություններ, դրանց հստակ պատվիրակում: (գ) ՀՀ առաջնային օրենսդրությունը չի նախատեսել փոխառության ծրագրի մշակման պահանջ՝ չնայած ՖՆ-ն մշակել և հրապարակել է փոխառության տարեկան ծրագրեր: Վերջիններս հաստատված չեն եղել որևէ իրավական ակտով:

10. ՀՀ պետական պարտքի գծով հաշվետվողականության մասով - (ա) ՀՀ առաջնային օրենսդրությունը չի նախատեսում պետական պարտքի վերաբերյալ *ինքնուրույն* հաշվետվություն ԱԺ-ին ներկայացնելու պահանջ, փոխարենը նախատեսում է պետական բյուջեի կատարման մասին տարեկան հաշվետվության կազմում պետական պարտքի և ընթացիկ պարտավորության վերաբերյալ տեղեկատվության ներկայացման պահանջ: (բ) ՖՆ-ի վիճակագրական տեղեկագրերում և այլ հրապարակումներում չի հրապարակվում ենթավարկերի վերաբերյալ ապագաբեգացված տեղեկատվություն՝ ըստ վարկառուների և յուրաքանչյուր վարկառուի գծով վարկավորման պայմանների: (գ) 2017 թվականի և 2018 թվականի ՀՀ պետական բյուջեի ծրագրերի իրականացումը բնութագրող ոչ ֆինանսական (արդյունքային) ցուցանիշները չեն նախատեսել ՖՆ-ի կողմից պետական պարտքի կառավարման գործառնությունների իրականացման կատարողականի գնահատման բավարար ծածկույթ:

Հաշվեքննիչ պալատի հարցմանն ի պատասխան, ՀՀ ֆինանսների նախարարությունը տեղեկացրել է, որ 2020 թվականի ընթացքում կատարման են ենթակա պետական պարտքի կառավարման համակարգի արդյունավետության բարձրացմանը միտված Հաշվեքննիչ պալատի առաջարկություններից 6-ը, որոնցից մեկն արդեն մասնակիորեն կատարված է: Մասնավորապես, մշակվել է ֆիսկալ ռիսկերի գնահատման բարելավման 2019-2023թթ. ճանապարհային քարտեզը, իսկ մնացած առաջարկությունները գտնվում են կատարման ընթացքում, որոնց կատարման վերաբերյալ Հաշվեքննիչ պալատը կտեղեկացնի իր հաջորդ տարվա եզրակացությամբ:

2. ՀՀ 2019 թվականի պետական բյուջեի կատարմանն առնչվող օրենսդրության վերաբերյալ

ՀՀ պետական բյուջեի մասին օրենքում, ինչպես նաև պետական բյուջեի կատարման տարեկան Հաշվետվություններում բացակայում են ըստ եկամտատեսակների հարկային եկամուտների պլանի և ճշտված պլանի ցուցանիշները:

Արդյունքում, ըստ եկամտատեսակների եկամուտների փաստացի ցուցանիշների նկատմամբ ուսումնասիրությունները լիարժեք չեն իրականացվում:

ՀՈԱԿ-ների, հիմնադրամների և բաժնետիրական ընկերությունների հաշիվները դեռևս գտնվում են առևտրային բանկերում:

ՀՀ բյուջետային միջոցների կառավարման արդյունավետության նպատակով անհրաժեշտ է, որ «Գանձապետական համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի 14-րդ հոդվածի 2-րդ կետին համապատասխան՝ Հայաստանի Հանրապետությանը և համայնքներին ամրագրված բոլոր բյուջետային միջոցները հաշվեգրվեն, շրջանառվեն գանձապետական միասնական հաշվով: Մասնավորապես՝ ՀՈԱԿ-ներին, ԲԸ-ին, Հիմնադրամներին, ինչպես նաև «Գերմանահայկական հիմնադրամ» ծր-րագրի կառավարման գրասենյակ պետական հիմնարկին տրամադրված բոլոր բյուջետային միջոցները շրջանառվեն գանձապետական միասնական հաշվով:

2014 թվականից մինչև այժմ ՀՀ պետական բյուջեի կատարողականի հաշվետվություններում՝ ներքին տոկոսավճարներ հոդվածում, ներառված չեն ռեզիդենտների կողմից ձեռք բերված արտարժույթային պետական պարտատոմսերի համար վճարված տոկոսավճարները:

Համաձայն «ՀՀ պետական պարտքի մասին» ՀՀ օրենքի 14-րդ հոդվածի 1-ին մասի, ներքին պետական պարտքի աղբյուրներ են հանդիսանում՝ 1) ռեզիդենտ-ների կողմից ձեռք բերված պետական գանձապետական և արտարժույթով թո-ղարկված պարտատոմսերը, 2) ռեզիդենտ ֆիզիկական և իրավաբանական ան-ձանց կողմից կառավարությանը տրամադրված փոխառությունները և վարկերը, 3) ներքին պետական երաշխիքները: Համաձայն

ՀՀ ֆինանսների և էկոնոմիկայի նախարարի 09.01.2007թ. թիվ 5 հրամանի, ներքին տոկոսավճարները բոլոր այն տոկոսավճարներն են, որոնք վճարվել են կամ հաշվեգրվել են ներքին աղբյուրներին: Այսպիսով, ռեզիդենտների կողմից ձեռք բերված արտարժութային պետական պարտատոմսերը համարվում են ներքին պարտքի ֆինանսավորման աղբյուր և վերջիններիս սպասարկման համար վճարվող տոկոսավճարները պետք է հաշվառվեն որպես ներքին տոկոսավճարներ: Ուսումնասիրություններից պարզվել է, որ 2014 թվականից մինչև այժմ ՀՀ պետական բյուջեի կատարողականի հաշվետվություններում՝ ներքին տոկոսավճարներ հոդվածում, ներառված չեն ռեզիդենտների կողմից ձեռք բերված արտարժութային պետական պարտատոմսերի համար վճարված տոկոսավճարները: 2019 թվականին արտարժութային պետական պարտատոմսերի սպասարկման համար վճարված տոկոսավճարը կազմել է 38.1 մլրդ ՀՀ դրամ:

3. ՀՀ 2019 թվականի պետական բյուջեի ելքային ծրագրերի և միջոցառումների գծով արդյունքային (ոչ ֆինանսական) ցուցանիշների կատարման վերաբերյալ

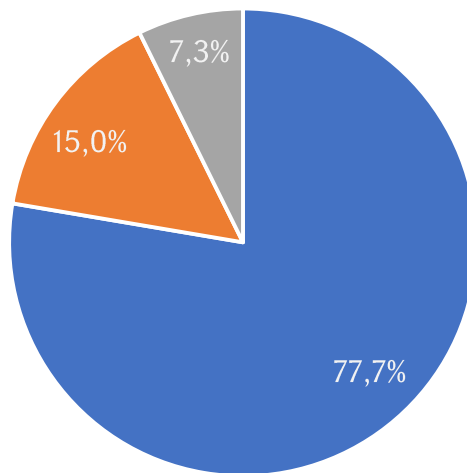
Հայաստանի Հանրապետության 2019 թվականի պետական բյուջեի կատարման վերաբերյալ հաշվետվությունում ներկայացված են եղել 3,246 արդյունքային (ոչ ֆինանսական) ցուցանիշներ՝ 1,473 ծրագրային միջոցառումների² շրջանակներում (2018 թվականին՝ 3,085 ոչ ֆինանսական ցուցանիշներ՝ 1,240 քաղաքականության միջոցառումների շրջանակներում):

Ծրագրային միջոցառումներն, ըստ տեսակների, ունեցել են հետևյալ բաշխվածությունը.

Տեսակ	2019	
	Քանակ	Տես. կշիռ
Ծառայությունների մատուցում	873	59.3%
Տրանսֆերտների տրամադրում	352	23.9%
Պետական մարմինների կողմից օգտագործվող ոչ ֆինանսական ակտիվների հետ գործառնություններ	162	11.0%
Այլ պետական կազմակերպությունների կողմից օգտագործվող ոչ ֆինանսական ակտիվների հետ գործառնություններ	64	4.3%
Հանրության կողմից անմիջականորեն օգտագործվող ակտիվների հետ կապված միջոցառումներ	18	1.2%
Ֆինանսավորման ծախսերի իրականացում	4	0.3%
Ընդամենը	1473	100.0%

Ոչ ֆինանսական ցուցանիշներն, ըստ տեսակների, ունեցել են հետևյալ բաշխվածությունը.

² Ծրագրի միջոցառումը պետության միջամտությունն է, որը կարող է հանդես գալ պետական մարմինների, պետական կամ այլ կազմակերպությունների կողմից ծառայությունների մատուցման, աշխատանքների կատարման, ապրանքների կամ տրանսֆերտների տրամադրման, կապիտալ (ոչ ֆինանսական) և ֆինանսական ակտիվների ստեղծման (ծեռք բերման) կամ օտարման, ինչպես նաև օրենքով սահմանված այլ ձևերով («Բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 1. 2, մաս 18):

■ Քանակական ■ Որակական ■ Ժամկետայնության

337 ծրագրային միջոցառումների գծով (ընդհանուրի 22.9%-ը) որևէ ոչ ֆինանսական ցուցանիշ սահմանված չի եղել:

Չափելիության հնարավորության բացակայությունն անհնար է դարձնում նշված միջոցառումների կատարման արդյունավետության գնահատումը:

ՀՀ հաշվեքննիչ պալատն առաջարկել էր սահմանել ոչ ֆինանսական ցուցանիշներ այն քաղաքականության միջոցառումների գծով, որոնց համար այդպիսիք դեռևս սահմանված չեն: Հարկ է արձանագրել, որ նշված առաջարկությունը ոչ միայն չի կատարվել, դեռ ավելին՝ որևէ ոչ ֆինանսական ցուցանիշ չպարունակող քաղաքականության միջոցառումների թիվն աճել է 4.3 տոկոսային կետով կամ 106 հատով: Արձանագրված պատկերը չի համապատասխանում 2019 թվականից 100 տոկոսանոց ծրագրային բյուջետավորման ձևաչափին անցում կատարած լինելու հետ:

735 ծրագրային միջոցառումների գծով (ընդհանուրի 49.9%-ը) սահմանված է եղել միայն մեկ տեսակի (հիմնականում՝ քանակական) ոչ ֆինանսական ցուցանիշ, ինչը բավարար չէ ծրագրային միջոցառումների արդյունքների լիարժեք գնահատման, հետևաբար նաև՝ դրանց կատարման արդյունավետության լիարժեք գնահատման համար:

Միայն 86 ծրագրային միջոցառումների գծով (ընդհանուրի 5.8%-ը) է սահմանված եղել ոչ ֆինանսական ցուցանիշների տեսակային լիարժեք կազմ:

Դեռևս շարունակում է փոքր մնալ առավել արժեքավոր՝ որակական տեսակի ոչ ֆինանսական ցուցանիշների թիվը՝ կազմելով ընդհանուրի 15%-ը:

Արդյունքային ցուցանիշների պլանավորման և կատարման գործընթացի նկատմամբ թույլ հսկողությամբ պայմանավորված արձանագրվել են հետևյալ խնդիրները՝

Մի շարք ծրագրային միջոցառումների գծով, չնայած ֆորմալ առումով սահմանված են արդյունքային ցուցանիշներ, այնուհանդերձ վերջիններիս բովանդակությունը թույլ չի տալիս պատշաճ գնահատել միջոցառման կատարողականը:

Օրինակ՝ ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության ջրային կոմիտեի Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Ոռոգման համակարգերի արդյունավետության բարձրացման ծրագրի խորհրդատվություն և կառավարում, Եվրասիական զարգացման բանկի աջակցությամբ իրականացվող ոռոգման համակարգերի զարգացման ծրագրի խորհրդատվություն և կառավարում, Ֆրանսիայի Հանրապետության կառավարության աջակցությամբ իրականացվող Վեդու ջրամբարի կառուցման ծրագրի խորհրդատվություն և կառավարում, Գերմանիայի զարգացման վարկերի բանկի աջակցությամբ իրականացվող Ախուրյան գետի ջրային ռեսուրսների ինտեգրացված կառավարում ծրագրի խորհրդատվություն և կառավարում, Գերմանիայի զարգացման վարկերի բանկի աջակցությամբ իրականացվող Ախուրյան գետի ջրային ռեսուրսների ինտեգրացված կառավարման ծրագրի երկրորդ փուլի խորհրդատվություն և կառավարում, Գերմանիայի զարգացման վարկերի բանկի աջակցությամբ իրականացվող Ախուրյան գետի ջրային ռեսուրսների ինտեգրացված կառավարման դրամաշնորհային ծրագիր, Գերմանիայի զարգացման վարկերի բանկի աջակցությամբ իրականացվող Համայնքային ենթակառուցվածքների երկրորդ ծրագրի երրորդ փուլի դրամաշնորհային ծրագրի ուղեկցող միջոցառում, Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի աջակցությամբ իրականացվող Երևանի ջրամատակարարման բարելավման դրամաշնորհային ծրագիր, Եվրոպական միության հարևանության ներդրումային ծրագրի աջակցությամբ իրականացվող Երևանի ջրամատակարարման բարելավման դրամաշնորհային ծրագիր,

Եվրոպական ներդրումային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Երևանի ջրամատակարարման բարելավման ծրագիր միջոցառումների գծով, որպես միակ արդյունքային ցուցանիշ ֆիքսված է պայմանագրերի քանակը: Ստացվում է, որ պայմանագիրն է այն արդյունքը, որի համար համապատասխան պետական մարմինը ստանում է ֆինանսավորում: Նման արդյունքային ցուցանիշը չի կարող դիտվել համապարփակ և օգտակար շահառուների համար ծրագրի միջոցառման արդյունքները գնահատելու առումով:

Մի շարք ծրագրային միջոցառումների վրա կատարված ծախսի ճշտված պլանի և փաստացի ցուցանիշները պլանավորված ցուցանիշներից էապես տարբերվելու պայմաններում, արդյունքային ցուցանիշները պլանավորվածի համեմատությամբ մնում են անփոփոխ:

Ոչ ֆինանսական ցուցանիշների անարժանահավատության առերևույթ (առավել ոհսկային) փաստերի վերաբերյալ Հաշվեքննիչ պալատը, ընտրանքային կարգով հարցումներ էր ուղարկել ՀՀ Շիրակի մարզպետարանին՝ թիվ 1146 բյուջետային ծրագրի 11001-11005, 10007-11009 միջոցառումների գծով սահմանված «Գիտելիքների ստուգման արդյունքում սովորողների միջին գնահատականը» արդյունքային ոչ ֆինանսական ցուցանիշի փաստացի մեծության վերաբերյալ, որը, ըստ հաշվետվության, զրո շեղում էր արձանագրել պլանավորված ցուցանիշի համեմատ: Շիրակի մարզպետարանից ստացված պատասխանից պարզվել է, որ իրականում տարրական, հիմնական և միջնակարգ դպրոցներում սովորողների միջին գնահատականները կազմվել են համապատասխանաբար՝ 7.6, 6.9 և 6.8, որոնք շեղված են պլանավորված ցուցանիշից համապատասխանաբար՝ 0.6, -0.1 և -0.2 գնահատականով հաշվետվությունում արտացոլված զրոյական շեղման փոխարեն:

Հարցում էր ուղարկվել նաև ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարությանը, որի պատասխանը սակայն չի պարունակել բովանդակային պարզաբանումներ խնդրո առարկայի վերաբերյալ:

Հաշվեքննիչ պալատը հարցմամբ դիմել էր հաշվեքննության օբյեկտին այն հարցի պարզաբանման նպատակով, թե ինչպես է ՀՀ ֆինանսների նախարարությունն իրականացնում հսկողություն ՀՀ պետական բյուջեի ելքային ծրագրերի և միջոցառումների գծով արդյունքային /կատարողական/ ցուցանիշների նկատմամբ: Հարցմանն ի պատասխան, հաշվեքննության օբյեկտը, հղում կատարելով ՀՀ կառավարության 13.08.2015թ. նիստի N38 արձանագրային որոշմամբ և ՀՀ ֆինանսների նախարարի 23.06.2017թ. N311-Ա հրամանով սահմանված դրույթներին, ընդգծել է, որ ՀՀ ֆինանսների

նախարարությունն առաջատար դերակատարում ունի կառավարության անունից պետական բյուջեի նախագծի մշակման գործընթացում, այնուհանդերձ, առանձին արդյունքային ցուցանիշների արժանահավատության նկատմամբ գնահատական տալը ՀՀ ֆինանսների նախարարությունը համարել է իր իրավասության շրջանակներից դուրս խնդիր՝ այդ հարցում պատասխանատու համարելով միջոցառումներն իրականացնող պետական մարմինն: Միևնույն ժամանակ, ֆինանսների նախարարությունը նշել է 2023 թվականին բյուջետային ծրագրերի գնահատման գործիքի ներդրման մտադրության մասին: Այսպիսով, հաշվետու ժամանակաշրջանում ՀՀ ֆինանսների նախարարությունը պետական մարմինների կողմից իրեն, ինչպես նաև պետական բյուջեի կատարման վերաբերյալ Ազգային ժողովին ներկայացված հաշվետվությունում արտացոլված արդյունքային ցուցանիշների նկատմամբ հսկողություն չի իրականացրել:

4. Հետխկողական գործընթաց (Follow up)

2017 և 2018 թվականների պետական բյուջեի կատարման վերաբերյալ ՀՀ հաշվեքննիչ պալատի եզրակացությամբ ներկայացվել են եզրահանգումներ և դրանցով պայմանավորված առաջարկություններ, որոնցից մի քանիսի մասով ՀՀ կառավարության կողմից տրվել են լուծումներ, մասնավորապես՝

1. Առաջարկվել է ՀՀ պետական բյուջեի մասին օրենքի նախագծում ներառել արտաբյուջետային մուտքերն ու ելքերը, որի մասով արդեն 2018 թվականին ձեռնարկվել են միջոցառումներ և արտաբյուջետային միջոցները ներառվել են «Հայաստանի Հանրապետության 2019 թվականի պետական բյուջեի մասին» ՀՀ օրենքում:
2. Առաջարկվել է ձեռնարկել միջոցառումներ «Գանձապետական համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի 14-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված պահանջի ապահովման համար 5-րդ մասի դ), զ) և է) կետերով սահմանված մարմինների հաշիվներն առևտրային բանկերից գանձապետական միասնական հաշիվ տեղափոխելու մասով: Ներկա դրությամբ խնդիրը լուծված է մասնակի, մասնավորապես՝ ՊՈԱԿ-ների հաշիվները տեղափոխվել են գանձապետարան, իսկ ՀՈԱԿ-ների, հիմնադրամների և բաժնետիրական ընկերությունների հաշիվները՝ ոչ:
3. Առաջարկվել է սահմանել՝ ոչ ֆինանսական ցուցանիշների տեսակային առավել լիարժեք կազմ: Նախորդ տարվա համեմատությամբ միայն մեկ տեսակի ոչ ֆինանսական ցուցանիշ պարունակող ծրագրային միջոցառումների թիվը նվազել է 14.9 տոկոսային կետով, որն իրենից ներկայացնում է առաջընթաց ծրագրային միջոցառումների կատարողականի առավել լիարժեք գնահատման ճանապարհին: Բացի այդ, էական առաջընթաց է արձանագրվել ոչ ֆինանսական ցուցանիշների պլանավորված և փաստացի ցուցանիշների միջև շեղումների վերաբերյալ բացատրությունների ներկայացման առումով:
4. Առաջարկվել է ՀՀ պետական բյուջեի կատարման մասին տարեկան հաշվետվության մեջ ներառել գանձապետական միասնական հաշվի մնացորդների վերաբերյալ տեղեկատվություն: ՀՀ կառավարության 2019 թվականի պետական բյուջեի տարեկան կատարման հաշվետվության մեջ գանձապետական միասնական հաշվի մնացորդների վերաբերյալ տեղեկատվությունն արդեն առկա է:
5. Առաջարկվել է ՀՀ պետական բյուջեի կատարման մասին տարեկան հաշվետվության տեքստում ավելացնել վերլուծություն պետական բյուջեի

գերատեսչական դասակարգմամբ ծախսերի վերաբերյալ: ՀՀ կառավարության 2019 թվականի պետական բյուջեի տարեկան կատարման հաշվետվության մեջ ծախսերի վերլուծությունը իրականացվել է նաև ըստ գերատեսչությունների:

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

- 1 Մշակել մեխանիզմներ ՀՀ պետական բյուջեի կատարման մասին տարեկան հաշվետվության կամ Հաշվեքննիչ պալատին ներկայացվող ՀՀ պետական բյուջեի կատարողականի փաթեթի մեջ ՀՀ պետական բյուջեի մասին ՀՀ օրենքի 6-րդ հավելվածի՝ ՀՀ կենտրոնական բանկի վարչական ծախսերի կատարման վերաբերյալ տեղեկատվությունը ներառելու ուղղությամբ:
- 2 ՀՀ պետական բյուջեի մասին օրենքում, ինչպես նաև պետական բյուջեի կատարման մասին տարեկան հաշվետվություններում ներառել, ըստ եկամտատեսակների, հարկային եկամուտների պլանի և ճշտված պլանի ցուցանիշները:
- 3 Ձեռնարկել «Գանձապետական համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի 14-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված պահանջի կատարմանն ուղղված միջոցառումներ, մասնավորապես, ՀՈԱԿ-ների, ԲԸ-ների և հիմնադրամների հաշիվները առևտրային բանկերից տեղափոխել Գանձապետարան:
- 4 «ՀՀ պետական պարտքի մասին» ՀՀ օրենքի 14-րդ հոդվածի համաձայն՝ ռեզիդենտների կողմից ձեռքբերված արտարժույթային պետական պարտատոմսերի սպասարկման ծախսերը ներառել ներքին պետական պարտքի սպասարկման փաստացի ծախսում:
- 5 Սահմանել ոչ ֆինանսական ցուցանիշներ այն քաղաքականության միջոցառումների գծով, որոնց համար այդպիսիք դեռևս սահմանված չեն:
- 6 Սահմանել ոչ ֆինանսական ցուցանիշների տեսակային առավել լիարժեք կազմ՝ մեծացնելով ոչ քանակական տեսակի ոչ ֆինանսական ցուցանիշների ծածկույթը՝ հատկապես շեշտադրելով որակական տեսակի ոչ ֆինանսական ցուցանիշների ծածկույթի ընդլայնումը:

7

Կատարել պետական պարտքի կառավարման համակարգի արդյունավետության բարձրացմանը միտված ՀՀ հաշվեքննիչ պալատի 2019 թվականի դեկտեմբերի 24-ի թիվ 28/2 որոշմամբ հաստատված ընթացիկ եզրակացությունում ներկայացված առաջարկությունները:

ՄԱՍ 2. ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԿԱՐԾԻՔ

Հաշվի առնելով եզրակացությամբ ներկայացված նկատառումներն ու փաստերը, ՀՀ հաշվեքննիչ պալատը գտնում է, որ ՀՀ կառավարության կողմից ՀՀ Ազգային ժողով ներկայացված՝ «ՀՀ 2019 թվականի պետական բյուջեի կադարման վերաբերյալ» փարեկան հաշվետվությունում եկամուտներին, ծախսերին և դեֆիցիտին ամրագրված ցուցանիշները համապատասխանում են «ՀՀ 2019 թվականի պետական բյուջեի մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված դրույթներին և արտացոլում են պետական բյուջեի փաստացի կադարողականը: Ըստ այդմ, ՀՀ հաշվեքննիչ պալատը պետական բյուջեի կադարման վերաբերյալ տրամադրել է դրական եզրահանգում: